

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

รายงานการวิจัย

เรื่อง

**องค์ประกอบที่ส่งผลต่อแนวคิดและรูปแบบของมีเดียอาร์ตใน
ประเทศไทยในช่วงคริสต์ศักราช 1985-2005**

**Components affected on Idea and Disciplines of Media Art in
Thailand in the Period of A.D.1985-2005**

ชญาอนุตม์ ศิลปศาสตร์

ทุนอุดหนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ

พ.ศ. 2555

๖๐๐๒๕๔๓๐๑

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

249838

รายงานการวิจัย

เรื่อง

**องค์ประกอบที่ส่งผลต่อแนวคิดและรูปแบบของมีเดียอาร์ตใน
ประเทศไทยในช่วงคริสต์ศักราช 1985-2005**

**Components affected on Idea and Disciplines of Media Art in
Thailand in the Period of A.D.1985-2005**

ชญาณุตม์ ศิลปศาสตร์

ทุนอุดหนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ

พ.ศ. 2555

ชื่อโครงการ	การวิจัยเรื่ององค์ประกอบที่ส่งผลต่อแนวคิดและรูปแบบของมีเดียอาร์ตในประเทศไทยในช่วงคริสต์ศักราช 1985-2005 Components affected on Idea and Disciplines of Media Art in Thailand in the Period of A.D.1985-2005
ชื่อผู้วิจัย	ชญานุตม์ ศิลปศาสตร์
ระยะเวลาที่ทำวิจัย	ตุลาคม 2549 – สิงหาคม 2555
ผู้สนับสนุนการวิจัย	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

บทคัดย่อ

249838

จากการที่ถูกเร้าด้วยความน่าตื่นเต้นและความสะดวกของเทคโนโลยีที่สามารถถ่ายทอดความคิดด้วยภาษาท่าที่ต่างไปจากสื่อดั้งเดิม อย่างจิตรกรรม ประติมากรรม ฯลฯ และอิทธิพลจากกระแสศิลปะโลก ประกอบกับยุคสมัยที่เต็มไปด้วยสื่อใหม่อันดาษดื่นในชีวิตประจำวัน ทำให้วงการศิลปะในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา (ค.ศ.1985-2005) มีศิลปินไทยจำนวนหนึ่งได้หันมาใช้สื่อใหม่ (New Media) ที่มีรากฐานจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ นำเสนอผลงานศิลปะอย่างกว้างขวาง และมีที่ท้าวว่าจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และทำให้ศิลปะที่สร้างขึ้นด้วยสื่อใหม่ทั้งหลายถูกเรียกว่ามีเดียอาร์ต (Media Art)

หากศิลปะคือผลิตผลทางวัฒนธรรมแล้ว กล่าวได้ว่ามีเดียอาร์ตอันเป็นรูปแบบของศิลปะประเภทหนึ่งที่อยู่ภายใต้ร่มเงาของศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบัน สามารถทำการวิเคราะห์ภายใต้องค์ประกอบสามอย่างใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ อัตตาของศิลปิน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อันเกิดจากกระบวนการทำให้เป็นโลกาภิวัตน์ในโลกร่วมสมัย และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น

การวิจัยฉบับนี้จึงมีจุดมุ่งหมายในการนำไปสู่แนวคิดและรูปแบบของมีเดียอาร์ต(ในกรอบของทัศนศิลป์) ในบริบทของสังคมไทยที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาสองทศวรรษตั้งแต่ ค.ศ.1985 - 2005 โดยวิเคราะห์ภายใต้สามองค์ประกอบหลักข้างต้น อันแสดงให้เห็นแนวความคิด เทคนิควิธีการ บริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ศิลปินไทยกำลังเผชิญทั้งในระดับวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมโลก ตลอดจนอัตลักษณ์ของตนด้วยการใช้สื่อใหม่ในการแสดงออก ผ่านผลงานมีเดียอาร์ต 3 ประเภทหลักคือ วิดีโออาร์ต, วิดีโอจัดวาง และภาพถ่ายตัดแต่งของศิลปินไทยในกรณีศึกษา 10 คนด้วยกัน คือ ศ.ดร.อภิรักษ์ โปษยานนท์ รศ.กมล เผ่าสวัสดิ์ รศ.อารยา ราษฎร์จำเริญสุข อำนวยฤทธิ์ ชูสุวรรณ วสันต์ สิทธิเขตต์ มานิต ศรีวานิชภูมิ ไมเคิล เซวานาศัย แดนสรวง สวรรเวชภัณฑ์ วิชญ์ พิมกาญจนพงศ์ และปรัชญา พิณทอง

249838**Abstract**

Influenced by the technological advance and impact of a global art scene, Thai artists create the new way of thinking and alternate way of communication through artworks. Media invented by technology is called 'new' as opposed to the traditional one, such as painting, sculpture and printmaking, etc. Therefore, when we think about media art, it always undoubtedly comes along with the term of technology. In Thai art scene around these two decades, visual art engages more and more with new media.

If art is regarded as a cultural product, then media art represents a form and art direction guided by three principal elements: the artist's self, the social and cultural changes brought about by the process of globalization and technological innovation in modern era.

The research seeks to define and identify the term of media art (visual art) generated in two decades (1985-2005) in Thai context, focusing on the three key elements mentioned above. The case studies of media artworks included video art, video installation and digitally altered photography are selected from ten Thai Artists: Professor Dr. Apinan Poshyananda, Associate Professor Kamol Phaosawasdi, Associate Professor Araya Radsjarmrearnsook, Amrit Choosuwan, Vasan Sithiket, Manit Sriwanichpoom, Michael Shaowanasai, Dansoung Sungvornveshapan, Wit Pimkanchanapong and Prachya Phinthong. These artworks will illuminate the development of media art in terms of principle, idea and discipline focusing on the relation between global and local cultures, and on the identity of the Thai artists who make use of the new media in their work.

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่ององค์ประกอบที่ส่งผลต่อแนวคิดและรูปแบบของมีเดียอาร์ตในประเทศไทย ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1985-2005 สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ทำให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปด้วยความราบรื่นและสำเร็จลงด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณบดี และคณาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลโครงการวิจัยในเรื่องต่างๆ และขอขอบพระคุณศิลปินทุกท่าน ได้แก่ ศ.ดร.อภิรักษ์ โปษยานนท์ รศ.กมล เผ่าสวัสดิ์ อำนวยฤทธิ์ ชูสุวรรณ รศ.อารยา ราษฎร์จำเริญสุข วสันต์ สิทธิเขตต์ มานิต ศรีวานิชภูมิ ไมเคิล เซาวนาตัย แดนสรวง สัจจเวชภัณฑ์ วิชญ์ พิมกาญจนพงศ์ และปรัชญา พินทอง ซึ่งได้สละเวลาช่วยเหลือให้ข้อมูลและให้คำปรึกษาในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายการวิจัยได้

ชญาอนุตม์ ศิลปศาสตร์

14 สิงหาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหางานวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	2
ระเบียบวิธีวิจัย	3
นิยามศัพท์	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง	6
ศิลปะในฐานะของภาพตัวแทน และการขยายอาณาเขตทางศิลปะในศิลปะร่วมสมัย	6
ศิลปะไทยร่วมสมัยภายใต้ร่มเงาโลกาภิวัตน์	16
ขอบเขตและนิยามของคำว่ามีเดียอาร์ต	24
ประวัติศาสตร์มีเดียอาร์ตในโลกตะวันตก	27
ประเภทของมีเดียอาร์ต	36
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	40
ศึกษาเอกสารและทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง	40

	หน้า
คัดเลือกศิลปินไทยที่สร้างสรรค์งานมีเดียอาร์ต	40
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	41
การเก็บรวบรวมข้อมูล	42
การวิเคราะห์ข้อมูล	43
การสรุปผลข้อมูล	43
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	44
ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ สังคมและวัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อการสร้างสรรค์งานมีเดียอาร์ต	44
อัตลักษณ์	45
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอันเกิดจากกระบวนการทำให้เป็นโลกาภิวัตน์ในโลกร่วมสมัยที่มีผลต่อการสร้างสรรค์มีเดียอาร์ตในสังคมไทย	47
เทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาขึ้นในโลกร่วมสมัย	53
ลักษณะเฉพาะของมีเดียอาร์ตในสังคมไทยจากความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ สังคมและวัฒนธรรม และเทคโนโลยีในโลกสมัยใหม่	57
บทที่ 5 กรณีศึกษาผลงานมีเดียอาร์ตของศิลปินไทย	61
วิดีโออาร์ต	61
วิดีโอจัดวาง	74
ภาพถ่ายตัดแต่งหรือดิจิทัลอาร์ต	95
สรุป	105
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย	107
สรุปผลการวิจัย	107
ข้อกังขาที่เกิดขึ้นต่องานมีเดียอาร์ต และข้อเสนอแนะ	112

	หน้า
บรรณานุกรม	114
ภาคผนวก	
บทสัมภาษณ์กมล เผ่าสวัสดิ์	120
บทสัมภาษณ์แดนสรวง สังวรเวชภัณฑ์	130
บทสัมภาษณ์ปรัชญา พิณฑอง	135
บทสัมภาษณ์มานิต ศรีวานิชภูมิ	141
บทสัมภาษณ์ไมเคิล เซาวนาตัย	152
บทสัมภาษณ์วสันต์ สิทธิเขตต์	159
บทสัมภาษณ์วิษณุ พิมพ์กาญจนพงศ์	165
บทสัมภาษณ์อภิรักษ์ โปษยานนท์	174
บทสัมภาษณ์อารยา ราษฎร์จำเริญสุข	184
บทสัมภาษณ์อำมฤทธิ์ ชูสุวรรณ	187

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพประกอบที่ 1	สงครามยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพระมหาอุป ราชา แห่งเมืองหงสาวดี โดยขรัวอินโข่ง จิตรกรรมฝาผนังในหอพระ ราชกรมานุสรณ์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร	18
ภาพประกอบที่ 2	Jackson Pollock, Lavender Mist No.1 1950 Oil on Canvas	19
ภาพประกอบที่ 3	เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ Mind to Mind, 1994, อนุสรณ์และดินสอพอง ผ้าใบ 120 x 90 ซม.	23
ภาพประกอบที่ 4	Giacomo Balla, Dynamism of a Dog on a leash, 1912 Oil on canvas, 35"x 43". Albright-Knox Art Gallery, Buffalo, New York.	28
ภาพประกอบที่ 5	Marcel Duchamp Nude Descending a Staircase, No.2 ,1912 Oil on Canvas 147.5 x 89 cm.The Philadelphia Museum of Art, Philadelphia, USA.	28
ภาพประกอบที่ 6	Eadweard Muybridge, Descending Stairs and Turning around from the series Animal Locomotion, 1884-85.	29
ภาพประกอบที่ 7	กมล เผ่าสวัสดิ์ Bon Voyage, 2001, Video Art	63
ภาพประกอบที่ 8	อารยา ราษฎร์จำเริญสุข Reading for a Female Corpse, 2001, Video Art	66
ภาพประกอบที่ 9	อารยา ราษฎร์จำเริญสุข A Walk, 2002, Video Art	66
ภาพประกอบที่ 10	อารยา ราษฎร์จำเริญสุข Lament, 2001, Video Installation	67
ภาพประกอบที่ 11	วสันต์ สิทธิเขตต์ Good Bye Thailand, Video Art	68
ภาพประกอบที่ 12	วสันต์ สิทธิเขตต์ How to Make a Good Art to Get Win Award, Video Art	68
ภาพประกอบที่ 13	วสันต์ สิทธิเขตต์ เรื่องของกู วิปัสสนา, Video Art	69
ภาพประกอบที่ 14	วสันต์ สิทธิเขตต์ I Manning Myself Around, Video Art	69
ภาพประกอบที่ 15	วสันต์ สิทธิเขตต์ Top Boot on My Head, Video Art	70
ภาพประกอบที่ 16	อำมฤทธิ ชูสุวรรณ Material Life, 2002, Video Art	71
ภาพประกอบที่ 17	อำมฤทธิ ชูสุวรรณ Being Sand, 2007, 52 nd Venice Biennale, Video Installation	72
ภาพประกอบที่ 18	Joseph Beuys How to Explain Art to a Dead Hare,1965, Coyote(I like America and America like me),1974 performance	78

		หน้า
ภาพประกอบที่ 19	Leonardo da Vinci Mona Lisa 1503-1506, Oil on wood, 77 x 53 cm. Louvre Museum, Paris	79
ภาพประกอบที่ 20	Andy Warhol colored Mona Lisa. 1963, Silkscreen ink on synthetic polymer paint on canvas, 3.25x2.08 m. © 1993 The Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc.	80
ภาพประกอบที่ 21	อภิรักษ์ โปษยานนท์ สอนศิลป์ให้ไก่กรุง, 2007, Video installation จากนิทรรศการมองสารผ่านสื่อ หอศิลป์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	81
ภาพประกอบที่ 22	อภิรักษ์ โปษยานนท์ สอนศิลป์ให้ไก่กรุง, 1985, Video installation หอศิลป์พีระศรี กรุงเทพฯ	82
ภาพประกอบที่ 23	อภิรักษ์ โปษยานนท์ เสียงหัวเราะสีฟ้า, 1987, Video installation	83
ภาพประกอบที่ 24	กมล เผ่าสวัสดิ์, Mode of Moral Being, 1996, Video installation	85
ภาพประกอบที่ 25	วิษณุ พิมกาญจนพงศ์ Fat Radio Concert, B.day Concert, Interactive	87
ภาพประกอบที่ 26	วิษณุ พิมกาญจนพงศ์ My Map, 2004	88
ภาพประกอบที่ 27	วิษณุ พิมกาญจนพงศ์ Family Portrait Series (2002), Still Animation	89
ภาพประกอบที่ 28	ปรัชญา พิณทอง farawaysoclose, 2001	90
ภาพประกอบที่ 29	ปรัชญา พิณทอง Blackisnotacolor	92
ภาพประกอบที่ 30	ปรัชญา พิณทอง ภาพร่าง Ephemeral Cinema, 2003	93
ภาพประกอบที่ 31	ปรัชญา พิณทอง Ephemeral Cinema 2003, Here and Now, About café	94
ภาพประกอบที่ 32	มานิต ศรีวานิชภูมิ ปีศาจสีชมพู # 1, 2, 3, 5 (Horror in Pink) 2001, pink man แสดงโดยสมพงษ์ ทวี	96
ภาพประกอบที่ 33	มานิต ศรีวานิชภูมิ เปรตสีชมพู (Hungry Ghost), 2003	99
ภาพประกอบที่ 34	ไมเคิล เซาวนาตัย Self-Portrait 2003	101
ภาพประกอบที่ 35	แดนสรวง สักรเวชภัณฑ์ หน่วงเวลา(Time Delay), 1988 photo montage	102
ภาพประกอบที่ 36	แดนสรวง สักรเวชภัณฑ์ ส่วนหนึ่งจากชุดสุดท้ายโฮโม ซาเปียนส์ (Last Homo Sapiens), 2003	104